

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Vladimíra Sládečka, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Tomáše Lichovníka, o ústavní stížnosti **Ing. E. H.**, zastoupené Mgr. Davidem Macháčkem, advokátem se sídlem T. G. Masaryka 108, Kladno, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 12. února 2018 č. j. 8 C 126/2016-117, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. května 2018 č. j. 72 Co 157/2018-131 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 2019 č. j. 31 Cdo 3042/2018-157, za účasti **Obvodního soudu pro Prahu 4, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu**, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 12. 2. 2018 č. j. 8 C 126/2016-117, usnesením Městského soudu v Praze ze dne 15. 5. 2018 č. j. 72 Co 157/2018-131 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2019 č. j. 31 Cdo 3042/2018-157 bylo porušeno právo stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 12. 2. 2018 č. j. 8 C 126/2016-117, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 5. 2018 č. j. 72 Co 157/2018-131 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2019 č. j. 31 Cdo 3042/2018-157 se ruší.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. V ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 21. 6. 2019, stěžovatelka podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), navrhovala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí. Stěžovatelka namítala, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno její základní právo na spravedlivý proces a na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 8 C 126/2016 vyplývá, že žalobce Mgr. J. Z. se návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu domáhal po stěžovatelce zaplacení částky 69 107 Kč s příslušenstvím z titulu dlužné pohledávky, která vznikla v souvislosti s vyúčtováním elektrické energie, plynu a vody za roky 2014 a 2015 v obytném domě v k. ú. Libuš, jehož jsou oba účastníci spoluvlastníky, a to každý k id. ½ objektu. Obvodní soud vydal dne 12. 4. 2016 pod č. j. EPR 43792/2016-8 elektronický platební rozkaz (dále jen „EPR“), kterým stěžovatelku zavázal zaplatit žalovanou částku. Stěžovatelka proti EPR podala

odpor. Obvodní soud po provedeném řízení vydal dne 11. 10. 2017 č. j. 8 C 126/2016-85 rozsudek, kterým stěžovatelce uložil povinnost žalovanou částku včetně náhrady nákladů řízení ve výši 35 979,50 Kč žalobci zaplatit.

3. Proti rozsudku soudu prvního stupně podala stěžovatelka odvolání. Obvodní soud vyzval stěžovatelku usnesením ze dne 4. 12. 2017 č. j. 8 C 126/2016-93 k doplnění odvolání o náležitosti uvedené v § 205 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), a dále vyzval stěžovatelku usnesením ze stejného dne č. j. 8 C 126/2016-94 k zaplacení soudního poplatku za odvolání ve výši 3 456 Kč. Své odvolání doplnila stěžovatelka podáním ze dne 20. 12. 2017 a dne 21. 12. 2017 složila u peněžního ústavu částku 3 456 Kč, která byla obvodním soudem zúčtována dne 22. 12. 2017. K tomu stěžovatelka soudní poplatek zaplatila i v kolcích, a to podáním prostřednictvím poštovního doručovatele dne 20. 12. 2017 (č. listu 104), které bylo obvodnímu soudu doručeno dne 27. 12. 2017. Stěžovatelka poté požádala obvodní soud dne 3. 1. 2018 o vrácení duplicitního soudního poplatku. O vrácení přeplatku soudního poplatku ve výši 3 456 Kč rozhodl obvodní soud usnesením ze dne 16. 1. 2018 č. j. 8 C 126/2016-113.

4. Dne 12. 1. 2018 obvodní soud usnesením č. j. 8 C 126/2016-117 odvolací řízení zastavil a stěžovatelce uložil povinnost zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 5 082 Kč. Obvodní soud dovodil, že posledním dnem ke splacení soudního poplatku za odvolání bylo datum 20. 12. 2017, přičemž soudní poplatek byl zaplacen po této lhůtě, a to 21. 12. 2017. Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka odvolání, ve kterém tvrdila, že soudní poplatek z odvolání zaplatila v kolcích a formulář zaslala odvodnímu soudu dne 20. 12. 2017 a z opatrnosti uhradila soudní poplatek i bankovním převodem z účtu dne 21. 12. 2017.

5. Městský soud v Praze usnesením ze dne 15. 5. 2018 č. j. 72 Co 157/2018-131 usnesení soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud konstatoval, že lhůta k zaplacení soudního poplatku není lhůtou procesní, tudíž nestačí, že stěžovatelka podala podání poslední den lhůty – tj. 20. 12. 2017, doručujícímu orgánu.

6. Proti usnesení odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání. Tříčlenný senát číslo 22, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, dospěl při výkladu povahy lhůty k zaplacení soudního poplatku k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v usnesení ze dne 8. 11. 2016 sp. zn. 32 Cdo 3616/2016, v němž Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, že lhůta uvedená v § 9 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je lhůtou zákonnou, nejde o procesní lhůtu pro podání účastníka, kde postačí poslední den lhůty předat podání doručujícímu orgánu. Senát číslo 22 byl naproti tomu názoru, že jde o lhůtu procesní, neboť zaplacení poplatku je nejen významnou skutečností v oblasti poplatkového, resp. daňového práva, ale i významnou právní skutečností občanského práva procesního, spočívající v jednání subjektu – účastníka řízení vůči soudu, a je tak procesním úkonem. Měl za to, že ve vztahu k pokračování řízení jasně převládá procesní význam zaplacení či nezaplacení poplatku, a proto lhůta k provedení úkonu, na kterém záleží, zda v řízení bude soud pokračovat či nikoliv, je tak nutně lhůtou procesní. Tříčlenný senát číslo 22 proto rozhodl o postoupení věci podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), k rozhodnutí velkému senátu

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen „velký senát“). Velký senát věc projednal a usnesením ze dne 10. 4. 2019 č. j. 31 Cdo 3042/2018-157, napadeným ústavní stížností, podané dovolání zamítl a stěžovatelce uložil povinnost zaplatit žalobci na náhradě nákladů dovolacího řízení částku 2 723 Kč. Velký senát neshledal důvod k odchýlení se od závěru, že lhůta k zaplacení soudního poplatku podle § 9 zákona o soudních poplatcích, není lhůtou procesní, k němuž dospěl Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 32 Cdo 3616/2016.

II.

Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítala, že soudní poplatek za odvolání byl kolky uhrazen k poslednímu dni stanovené lhůty ke splnění poplatkové povinnosti a ve věci rozhodující soudy chybně posoudily faktický stav. Stěžovatelka namítala nepřezkoumatelnost (překvapivost) usnesení odvolacího soudu, který řízení zatížil vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a zde odkázala na nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2000 sp. zn. IV. ÚS 238/99 (N 10/17 SbNU 83), ze dne 27. 9. 2000 sp. zn. II. ÚS 177/2000 (N 137/19 SbNU 249) a ze dne 10. 1. 2001 sp. zn. II. ÚS 377/2000 (N 6/21 SbNU 45), byť se jednalo o placení poplatků ve správním soudnictví, neboť citovaná rozhodnutí dopadají i na projednávanou věc.

8. Stěžovatelka má za to, že výkladem provedeným obecnými soudy, došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces v podobě možnosti přístupu k soudu. Smyslem poplatkové povinnosti nemůže být podle názoru stěžovatelky krácení přístupu k soudu, ale pouze se v nemalé výši podílet na případných nákladech daného soudního řízení. Příslušný právní předpis dává stěžovatelce možnost uhradit soudní poplatek jak v hotovosti, kdy není sporu o tom, kdy soudní poplatek je uhrazen, tak i převodem z účtu, kdy právní předpis jasně stanoví dobu úhrady. Sám velký senát Nejvyššího soudu v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že zákon v případě, který zvolila stěžovatelka, mlčí a Nejvyšší soud si tedy pomohl analogií pomocí zákona o soudních poplatcích, kdy však tuto analogii použil v neprospěch stěžovatelky, jako fyzické osoby a tím ji zamezil přístupu k soudu, což je zcela v rozporu se smyslem právního státu a práva na spravedlivý proces.

III.

Vyjádření k ústavní stížnosti

9. Ústavní soud vyzval ve věci rozhodující soudy i žalobce Mgr. J. Z. k podání vyjádření k ústavní stížnosti.

10. Obvodní soud v přípise ze dne 3. 12. 2019 odkázal na obsah připojeného spisu. Městský soud v Praze ve vyjádření ze dne 29. 11. 2019 uvedl, že práva stěžovatelky obsažená v Listině porušena nebyla. Stížností napadeným usnesením bylo rozhodnuto v souladu se zákonem a při řešení včasnosti zaplacení soudního poplatku bylo postupováno v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu.

11. Nejvyšší soud ve vyjádření ze dne 20. 12. 2019 uvedl, že v souladu s § 19 a § 20 zákona o soudech, soudcích, rozhodoval ve velkém senátě. Velký senát v odůvodnění stížností napadeného usnesení (na které Nejvyšší soud v podrobnostech odkázal) dospěl k závěru, se (ne)zaplacení soudního poplatku není procesním úkonem. Zákon o soudních poplatcích ani občanský soudní řád neupravují, kterým okamžikem je soudní poplatek

zaplacen, při řešení této otázky je proto třeba postupovat podle zákona č. 280/2009, daňový řád, ve znění pozdějších předpisů [§ 13 odst. 2 zákona o soudních poplatcích, § 2 odst. 3 písm. b) daňového řádu]. Není-li (ne)zaplacení soudního poplatku procesním úkonem, nemůže být ani lhůta k jeho zaplacení (§ 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích) lhůtou procesní ve smyslu § 55 o. s. ř. S ohledem na výslovné ustanovení § 166 odst. 1 písm. a) daňového řádu (jemuž odpovídá i judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu) při placení soudního poplatku bezhotovostním převodem splní účastník svou poplatkovou povinnost až okamžikem, kdy byla platba připsána na účet příslušného soudu, a při zaplacení soudního poplatku v hotovosti na pokladně soudu dnem, kdy platbu učinil u soudu. Okamžik zaplacení soudního poplatku kolkovými známkami daňový řád neupravuje. Velký senát v napadeném usnesení formuloval a odůvodnil závěr, že není-li lhůta k zaplacení soudního poplatku stanovená podle § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích lhůtou procesní a kolkové známky jsou ekvivalentem peněz (ceninou sloužící k platbě soudních poplatků), musí se i soudní poplatek zaplacený touto formou dostat nejpozději poslední den lhůty do dispozice soudu; neshledal tudíž důvody k prolomení obecné zásady, že peněžitý dluh je splněn, až když se plnění dostane k věřiteli.

12. Velký senát v odůvodnění ústavní stížností napadeného usnesení také připomenul, že poplatková povinnost je jednoznačně určena zákonem, vzniká již podáním žaloby, odvolání nebo dovolání (§ 4 odst. 1 zákona o soudních poplatcích) a tímto okamžikem je poplatek také splatný (§ 7 odst. 1 zákona o soudních poplatcích). Účastník by tedy měl poplatkovou povinnost zásadně řádně splnit již při podání žaloby (odvolání, dovolání) a zaplatit ho společně s tímto podáním. Povinnost soudu stanovená v § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích vyzvat účastníka k úhradě splatného soudního poplatku a poskytnout mu další („dodatečnou“) lhůtu k zaplacení, je tak do jisté míry beneficiem, což ostatně také zdůraznil v řadě svých rozhodnutí i Ústavní soud. Skutečnost, že se jedná o dodatečnou lhůtu (lhůtu „navíc“) akcentuje i současná úprava § 9 zákona o soudních poplatcích. Podle právní úpravy účinné do 29. 9. 2017 nebyla lhůta, kterou soud stanovil k zaplacení soudního poplatku účastníkovi, jenž svou poplatkovou povinnost nesplnil při podání žaloby (odvolání, dovolání), propadná. Po jejím marném uplynutí sice soud řízení zastavil (§ 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích věznění účinném do 29. 9. 2017), byli však poplatek poté zaplacen do konce lhůty k odvolání proti usnesení o zastavení řízení, poplatková povinnost byla splněna a soud toto usnesení zrušil. Po novele zákona o soudních poplatcích provedené zákonem č. 296/2017 Sb., kterým se měnil zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů, se úprava zpřísnila. Již nejde jen o lhůtu pořádkovou, zákon o soudních poplatcích s účinností od 30. 9. 2017 klade větší důraz na zaplacení poplatku při jeho vzniku, tedy společně s žalobou (odvoláním, dovoláním). Ochrana účastníka, který poplatek nezaplatil při jeho vzniku, je zabezpečena i nadále existencí výzvy k dodatečnému splnění poplatkové povinnosti v určené lhůtě, soud může řízení zastavit až po jejím uplynutí. Takovou ochranu lze považovat za dostatečnou, nekrátí přístup účastníků k soudu, neboť poplatková povinnost je jednoznačně určena zákonem a poplatníkovi nic nebrání, aby ji splnil již při podání žaloby (odvolání, dovolání), jen klade větší důraz na včasné plnění jejich povinností. I při současném znění zákona o soudních poplatcích zůstává preferovaným způsobem placení soudních poplatků platba na účet soudu zřízený u České národní banky; platba kolkovými známkami je jen způsob náhradní (§ 8 odst. 3, 4).

13. Podle názoru Nejvyššího soudu lze tak uzavřít, že nesplnil-li účastník svou poplatkovou povinnost již při podání žaloby, odvolání nebo dovolání a soud ho proto musel vyzvat k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určil, není pro závěr, zda účastník poplatkovou povinnost řádně splnil, významné, jaký způsob placení soudního poplatku zvolil (kolkové známky, převod na bankovní účet, platba v pokladně), ve všech případech je třeba, aby předepsaná částka byla nejpozději v poslední den lhůty v dispozici příslušného soudu. Nejvyššímu soudu je známo, že po vydání stížností napadeného usnesení velkého senátu Ústavní soud v nález ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. I. ÚS 2535/18, dospěl ohledně okamžiku zaplacení soudního poplatku kolkovými známkami k jinému závěru než velký senát (jehož rozhodnutí nález opomíjí, zřejmě proto, že bylo vydáno krátce před vyhlášením nálezu a nebylo mu známo). Ústavní soud v tomto nálezu na rozdíl od velkého senátu měl za to, že k zachování lhůty k zaplacení soudního poplatku postačí předání kolkových známek k poštovní přepravě. Nález se týkal zaplacení soudního poplatku v řízení podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, a je v něm zdůrazněno, že ze stížností napadeného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu neplynou žádné důvody, které by vedly k odchýlení se od závěrů v dřívějších nálezech Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2001 sp. zn. II. ÚS 738/2000 (N 134/23 SbNU 273) a ze dne 30. 10. 2001 sp. zn. II. ÚS 318/2000 (N 161/24 SbNU 183), zároveň však také Ústavní soud upozornil na možnost zaujetí jiného závěru, jestliže by pro to nesouhlasící obecný soud předložil zásadní důvody, což se však nestalo. Nejvyšší soud má za to, že usnesení velkého senátu takové důvody obsahuje a že i dostatečně odůvodňuje, proč pro závěr, zda byla lhůta pro zaplacení soudního poplatku zachována, není významné, jaký způsob pro zaplacení soudního poplatku účastník zvolil. Nejde ani pominout, že dřívější nálezy Ústavního soudu byly vydány i v poměrech jiné právní úpravy.

14. Ústavní soud doručil ústavní stížnost i žalobci Mgr. J. Z., který se ve stanovené 30 denní lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil a v souladu s poučením, které obdržel, má Ústavní soud za to, že se práva vedlejšího účastníka řízení vzdal.

15. Vyjádření ve věci rozhodujících soudů doručil Ústavní soud stěžovatelce na vědomí, jež se k nim následně nijak nevyjádřila.

IV.

Procesní podmínky řízení

16. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas, oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl bez nařízení jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud v minulosti judikoval, že není zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti soudů obecných, neboť není vrcholem jejich soustavy (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy). Důvod ke zrušení rozhodnutí soudu by byl dán pouze tehdy, pokud by řízení jako celek nebylo spravedlivé a byla v něm porušena ústavně zaručená práva

nebo svobody stěžovatele. Některá pochybení mohou být natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva. To je právě případ stěžovatelky.

18. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatelky se způsobem, jakým ve věci rozhodující soudy aplikovaly § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích, přičemž stěžovatelka nesouhlasí s učiněnými závěry, že není-li (ne)zaplacení soudního poplatku procesním úkonem, nemůže být ani lhůta k jeho zaplacení (§ 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích) lhůtou procesní ve smyslu § 55 o. s. ř.

19. Ústavní soud proto učinil předmětem přezkumu stěžovatelkou tvrzené základní právo na přístup k soudu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Pro jejich výklad je určující zásada, podle níž jednotlivci zaručená práva nejsou pouze teoretická či iluzorní, nýbrž praktická a účinná. Orgány veřejné moci jsou v souladu s touto zásadou povinny poskytovat ústavně zaručeným právům jednotlivce účinnou ochranu. V duchu principu jednotnosti a bezrozpornosti právního řádu je nutno vykládat též splnění lhůty zaplacení soudního poplatku na základě výzvy soudu v kolcích prostřednictvím poštovního doručovatele. Ústavní soud dovodil, že aplikace ustanovení § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích byla provedena ve věci rozhodujícími soudy v rozporu s elementárními principy spravedlnosti. Tím, že tyto soudy nepřihlédly k ústavním principům, jež prostupují i úpravu obsaženou v podústavních předpisech, porušily ústavně zaručené právo stěžovatelky na přístup k soudu a na spravedlivý proces.

20. Ústavní soud uvedl nálezu ze dne 28. 1. 2020 sp. zn. III. ÚS 3213/19 (bod 8), že esenciální součástí práva na spravedlivý proces a tedy i práva jednotlivce na soudní ochranu je nepochybně právo na přístup k soudu, garantované jak v čl. 36 odst. 1 Listiny, tak i v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Toto právo podléhá některým omezením, jež jsou vtělena do procesních předpisů v zájmu efektivity řízení; žádné z těchto (legitimních) omezení však nesmí být nepřiměřené a nesmí narušovat podstatu chráněného základního práva. K zásadně přípustným omezením patří i povinnost účastníka zaplatit soudní poplatek, blíže regulovaná zákonem. Usnesení, kterým se zastavuje řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku, přitom může být způsobilé bezprostředně zapříčinit zásah do základních práv a svobod účastníka řízení [k tomu srov. stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 35/13 ze dne 23. 4. 2013 (ST 35/69 SbNU 859; 124/2013 Sb.)].

21. Nesprávnou aplikaci či interpretaci podústavního práva lze hodnotit za protiústavní, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný jiný ústavně konformní výklad, nebo je výrazem nepředvídatelné interpretační libovůle, případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti [srov. nálezu ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)]. Ústavní soud se tak omezil na posouzení, zda rozhodování o včasnosti zaplacení soudního poplatku z odvolání nevykazuje výše uvedená aplikační či interpretační pochybení dosahující ústavní roviny.

22. Podle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů;

výjimečně může soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví. K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží. V § 9 odst. 2 zákona o soudních poplatcích je stanoveno, že zjistí-li odvolací soud poté, co mu byla věc předložena k rozhodnutí o odvolání, že nebyl zaplacen poplatek splatný podáním odvolání, vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň 15 dnů; výjimečně může odvolací soud určit lhůtu kratší. Po marném uplynutí této lhůty odvolací soud řízení zastaví. K zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty se nepřihlíží. Obdobně se postupuje při řízení před dovolacím soudem.

23. Novelou provedenou zákonem č. 296/2017 Sb. bylo významně zasaženo do postupu soudu při vyzývání účastníků k zaplacení soudního poplatku a stanovení lhůty. Ohledně žalob, odvolání, dovolání či kasačních stížností podaných od 30. 9. 2017 (srov. přechodné ustanovení v čl. VI zákona č. 296/2017 Sb.) platí, že soud stanoví lhůtu v délce alespoň 15 dnů, pouze ve výjimečných případech může stanovit lhůtu kratší. Takto stanovená lhůta byla do zákona nově zavedena v důsledku koncepčního průlomu spočívajícího v doplnění poslední věty § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, podle níž se k zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty nepřihlíží. Pokud je tedy poplatek zaplacen po lhůtě, soud řízení zastaví a zaplacený poplatek vrátí postupem podle § 10 zákona o soudních poplatcích. Soud prvního stupně v nyní posuzované věci nejprve postupoval zcela v souladu s uvedenými principy, stěžovatelce stanovil lhůtu 15 dnů k zaplacení soudního poplatku, avšak poté nesprávně vyhodnotil, že byl zaplacen po stanovené lhůtě, a pro jeho neuhrazení řízení o odvolání zastavil. Pochybení z pohledu ústavněprávních požadavků kladených na rozhodování obecných soudů Ústavní soud shledal ve výkladu uplynutí lhůty k zaplacení soudního poplatku na základě výzvy soudu v kolcích prostřednictvím poštovního doručovatele.

24. Jak uvedl Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, zachováním lhůty k zaplacení soudního poplatku podle § 40 odst. 4 zákona 150/2002 Sb., soudní řád správní, při předání kolkových známek k poštovní přepravě, se Ústavní soud podrobně zabýval v nálezu ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. I. ÚS 2535/18, ve kterém jednoznačně dovedl, že doposud byla otázka zachování lhůty k placení soudního poplatku podle § 40 odst. 4 soudního řádu správního řešena opačně, než jak v souzené věci dovedl Nejvyšší správní soud a Krajský soud v Brně, pročez platí již dříve vyřčené závěry Ústavního soudu uvedené v nálezech sp. zn. II. ÚS 738/2000 a sp. zn. II. ÚS 318/2000, podle nichž pro zachování lhůty postačí předat kolkové známky k poštovní přepravě.

25. Ústavní soud přitom již v nálezu ze dne 24. 2. 1997 sp. zn. IV. ÚS 324/96 (N 20/7 SbNU 139), k možným důsledkům procesních rozhodnutí (typu zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku) konstatoval, že jakkoli v případě zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku podle § 9 odst. 2 zákona o soudních poplatcích, jde o rozhodnutí procesní povahy, mohou být s takovým rozhodnutím spojeny i významně hmotněprávní aspekty, jako např. promlčení uplatněného nároku. Právě tato úzká spojitost s hmotněprávními účinky může takové rozhodnutí posunout do roviny, ve které je již na místě úvaha o odepření ústavně zaručeného práva podle článku 36 odst. 1 Listiny. V nálezu ze dne 21. 6. 2001 sp. zn. III. ÚS 738/2000 (N 93/22 SbNU 303), ve věci placení soudního poplatku ve správním soudnictví, pak Ústavní soud uvedl, že smyslem právního institutu lhůty obecně je snížení entropie (neurčitosti) při uplatňování práv, resp. pravomocí, časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích, urychlení procesu rozhodování s cílem reálného dosažení zamýšlených cílů. Normativní vymezení času pro uplatnění práv přitom může dopadat jak do oblasti hmotných, tak do oblasti procesních

subjektivních práv. V této souvislosti nutno rozlišovat lhůty hmotněprávní a lhůty procesněprávní (jakož i s nimi spojené rozdíly v jejich počítání). Pro posouzení povahy soudcovské lhůty dle § 55 o. s. ř. pak Ústavní soud v nálezu ze dne 13. 1. 2000 sp. zn. III. ÚS 236/99 (N 5/17 SbNU 35) konstatoval, že smyslem stanovení soudcovské lhůty je vymezení času za účelem provedení určitého procesního úkonu účastníkem řízení. Z uvedeného pak vyplývá, že vymezení času pro zaplacení soudního poplatku je tudíž spjata s realizací procesního subjektivního práva, pročež lhůta dle § 9 odst. 2 zákona o soudních poplatcích, ve spojení s § 55 o. s. ř., je lhůtou procesněprávní a nikoli hmotněprávní (a to s příslušnými důsledky pro její počítání).

26. Ústavní soud se argumentací velkého senátu Nejvyššího soudu, který dovedl, že po novele zákona o soudních poplatcích provedenou zákonem č. 296/2017 Sb. se úprava zpřísnila, podrobně zabýval. Podle názoru velkého senátu již nejde jen o lhůtu pořádkovou a zákon o soudních poplatcích s účinností od 30. 9. 2017 klade větší důraz na zaplacení poplatku při jeho vzniku, tedy společně s žalobou (odvoláním, dovoláním) a platba kolkovými známkami je jen způsob náhradní (§ 8 odst. 3, 4). Nejvyšší soud má za to, že s ohledem na výslovné ustanovení § 166 odst. 1 písm. a) daňového řádu při placení soudního poplatku bezhotovostním převodem splní účastník svou poplatkovou povinnost až okamžikem, kdy byla platba připsána na účet příslušného soudu, a při zaplacení soudního poplatku v hotovosti na pokladně soudu dnem, kdy platbu učinil u soudu. Ve všech případech zaplacení soudního poplatku (kolkové známky, převod na bankovní účet, platba v pokladně) je podle závěru učiněného Nejvyšším soudem třeba, aby předepsaná částka byla nejpozději v poslední den lhůty v dispozici příslušného soudu. Velký senát proto dovedl, že není-li lhůta k zaplacení soudního poplatku stanovená podle § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích lhůtou procesní a kolkové známky jsou ekvivalentem peněz (ceninou sloužící k platbě soudních poplatků), musí se i soudní poplatek zaplacený touto formou dostat nejpozději poslední den lhůty do dispozice soudu; neshledal důvody k prolomení obecné zásady, že peněžitý dluh je splněn, až když se splnění dostane k věřiteli. Ústavní soud se závěry učiněnými velkým senátem Nejvyššího soudu nemůže souhlasit.

27. Ústavní soud má za to, že pokud lze otázku včasnosti zaplacení soudního poplatku vyslovit dvojím způsobem, je třeba zvolit takový způsob výkladu, který méně znesnadňuje přístup ke spravedlnosti. Velký senát zvolil právě opačný přístup a v ústavní stížnosti napadeném usnesení formuloval a odůvodnil závěr, že i soudní poplatek zaplacený kolkovými známkami se musí dostat nejpozději poslední den lhůty do dispozice soudu.

28. Podmínky a podrobnosti výkonu práva na soudní a jinou právní ochranu jsou svěřeny zákonu (čl. 36 odst. 4 Listiny). Takový zákon a rovněž jeho výklad nesmí popřít samotnou podstatu daného základního práva (čl. 4 odst. 4 Listiny). Za situace, kdy daňový řád okamžik zaplacení soudního poplatku kolkovými známkami neupravuje, je třeba takovou lhůtu vyložit ústavně konformním způsobem. Jde-li pak o odchýlení se od již judikovaných závěrů Ústavního soudu v jednotlivém případě, může být přesah dán pouze v případech kolize se samotnou podstatou a smyslem dotčeného základního práva či svobody.

29. Ústavní soud nepovažuje námitku vyslovenou Nejvyšším soudem ve svém vyjádření, a to že předložil zásadní důvody, proč zaujal postoj, že lhůta k zaplacení soudního poplatku není lhůtou procesní, za relevantní, neboť při výkladu a aplikaci podústavního práva mají soudy povinnost hledat a volit tu interpretaci, která je ústavně

konformní a nikoliv hledat důvody pro takový výklad, který je v rozporu se základní logikou věci a znemožňuje účastníkům řízení přístup k soudu.

30. Nelze souhlasit ani s tvrzením Nejvyššího soudu, že dřívější nálezy Ústavního soudu byly vydány v poměrech jiné právní úpravy. V důvodové zprávě k návrhu zákona č. 281/2009 Sb. k § 9 se uvádí, že: „*Navrhovaná změna by měla přispět ke snížení administrativní zátěže soudů, která je spojena s problematikou výběru soudních poplatků. Zbytečná zátěž soudu, která vede ke zhoršení jejich schopnosti věnovat se věcné náplni činnosti, zde vyvěrá především z možnosti účastníků platit soudní poplatek i ve lhůtě pro odvolání proti rozhodnutí, kterým bylo řízení pro nezaplacení poplatku zastaveno (stávající § 9 odst. 7). Dojde-li za platného právního stavu k dodatečnému zaplacení soudního poplatku v této lhůtě, musí soud rozhodnutí o zastavení řízení zrušit. Ze zpětného pohledu se jedná o zatížení soudu dvěma zbytečnými úkony, které jej omezují v možnosti věnovat se dalším věcem. Prodlužován je i průběh konkrétního řízení. Faktické prodloužení řízení je ještě výrazně delší v případě, že se problém nezaplacení soudního poplatku objeví až při odvolacím řízení. Na zachování tohoto stavu přitom není žádný legitimní zájem. Ochrana účastníka je dostatečně zabezpečena již existencí výzvy k dodatečnému splnění poplatkové povinnosti v určené lhůtě, po jejímž uplynutí může soud řízení teprve zastavit. Podpůrně se navrhuje stanovit pravidelnou délku této lhůty v trvání 15 dnů. Rozhodnou by pro zaplacení soudního poplatku měla být napříště dodatečná lhůta určená soudem ve výzvě k zaplacení poplatku. Bez významu by mělo být případné zaplacení poplatku po uplynutí této lhůty, avšak ještě před vydáním usnesení o zastavení řízení. Důvodem pro zrušení usnesení o zastavení řízení by měla být pouze skutečnost, že byl poplatek zaplacen ve lhůtě určené ve výzvě (např. nebyla-li včas provedená platba ztotožněna s určitým řízením). Dále se navrhuje v zájmu snížení administrativní zátěže svěřit pravomoc vyzvat poplatníka k zaplacení poplatku v určené lhůtě a pro nezaplacení poplatku řízení zastavit také odvolacímu soudu, vyšlo-li nezaplacení poplatku najevo poté, co mu věc byla předložena k rozhodnutí o odvolání (navrhovaná změna § 9 odst. 2).*“ Z uvedeného tedy neplyne, že by po provedené novele soud v souvislosti s placením poplatků nevykonával rozhodovací pravomoci ve věci, kterou správa placení poplatku pouze následuje. Je totiž třeba rozlišovat mezi rozhodovací činností soudů ve věcech poplatků a správou placení poplatků. Obě činnosti se mohou časově prolínat, např. po pravomocném uložení povinnosti zaplatit poplatek, což náleží do rozhodovací činnosti soudu, je zahájeno vymáhání poplatku jako daňová exekuce, což je naopak projevem správy placení poplatků (viz komentář k § 13 zákona o soudních poplatcích, in ASPI).

31. Ohledně tvrzení Nejvyššího soudu, že placení poplatků kolkovými známkami je jen způsob náhradní, Ústavní soud neshledal, že by v ustanovení § 8 odst. 4 zákona o soudních poplatcích toto tvrzení bylo výslovně uvedeno. Je to jedna ze tří forem placení soudních poplatků, vedle převodu na účet soudu a složení v hotovosti na pokladně, když výše poplatku placeného kolkovými známkami je omezena do částky 5 000 Kč. Výběr formy placení poplatku je na poplatníkovi, přičemž soud nemůže přikázat hrazení poplatku určitým způsobem, pokud zákon umožňuje i formu jinou.

32. Ústavní soud konstatuje, že i po změně zákona o soudních poplatcích zákonem č. 296/2017 Sb. setrvává na svém již dříve vyjádřeném názoru (srov. shora uvedené nálezy sp. zn. IV. ÚS 324/96 a sp. zn. III. ÚS 738/2000), že lhůta k zaplacení soudního poplatku na základě výzvy soudu je lhůtou procesní a takto ji lze i uplatňovat. Ani od závěrů uvedených v nálezu sp. zn. I. ÚS 2535/18, podle nichž pro zachování lhůty postačí předat kolkové známky k poštovní přepravě ve lhůtě stanovené k zaplacení soudního poplatku,

nemá Ústavní soud důvod se v posuzované věci odchýlit. Ve věci rozhodující soudy zvolily přístup příliš formalistický, nesprávnou interpretací ustanovení § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudních poplatcích a § 55 o. s. ř. v důsledku znemožnily přístup stěžovatelky k soudu a zabránily tomu, aby se stěžovatelka stanoveným postupem mohla domoci svého práva u nezávislého a nestranného soudu.

33. Ve světle shora uvedeného, vycházejí z podané interpretace dotčených zákonných ustanovení a na základě provedeného zjištění, Ústavní soud dovodil, že v předmětné věci rozhodující soudy vybočily z rámce principů spravedlivého procesu, jak jsou ústavně garantovány čl. 36 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

34. V dalším řízení obvodní soud, který zastavil odvolací řízení pro nezaplacení soudního poplatku, posoudí a rozhodne o dané věci znovu, přičemž je vázán právními závěry, učiněnými Ústavním soudem v tomto nálezu.

35. Z uvedených důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky důvodnou, proto jí podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 21. dubna 2020

Vladimír Sládeček
předseda senátu